

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST PO 2. SV. VOJNI po letu 1950

Obdobja po 2. svetovni vojni:

1945 – 1950: V tem času se kaže vpliv Sovjetskega socialističnega realizma. Književnost je nastajala po načelu graditeljskega aktivizma, vrsta pisateljev pa nadaljuje izročilo socialnega realizma.

1950 – 1960: Opazen je premik v intimizem, pojavlja pa se tudi književnost eksistencializma.

1960 – 1970: V tem času doživi svoj razmah modernizem. V drugi polovici tega obdobja nastopi valj domače avantgarde.

1970 – 1980: Nadaljevanje modernizma in avantgarde, poleg tudi različne oblike realizma.

1980 – 1990: Postmodernizem (umetnostna smer, ki odklanja pretirani modernizem in avantgardizem).

Lirika: je bila v vsakem od označenih obdobji oz. smeri tematsko in stilno raznolika, sočasno so obstajali v njej tradicionalni in izrazit moderni ali avantgardni stili.

Znotraj vsake generacije so obstajale še različne skupine glede na literarno smer in slog:

- Predvojna generacija: gre za pesnike, ki so nastopili že v tridesetih letih ali pred drugo svetovno vojno). Zanj so značilne ljubezenske, razpoloženske in bivanjske pesmi.

Predstavniki: Matej Bor in Cene Vipotnik.

- Prva vojna generacija pesnikov: vanjo spadajo pesniki, rojeni od sredine dvajsetih let do sredine tridesetih let (Ciril Zlobec, Tone Pavček, Janez Menart, Kajetan Kovič, Dane Zajc...).

- Druga povojna generacija: je generacija pesnikov, ki so se rodili okrog leta 1940.

- Tretja povojna generacija: je rod pesnikov, rojenih okrog leta 1950 (Milan Jesih, Milan Dekleva, Boris A. Novak in drugi).

- Četrta povojna generacija: je rod pesnikov, ki so rojeni okrog leta 1960 (Aleš Debeljak, Maja Vidmar, Uroš Zupan...).

Epika: se je v prvem desetletju po drugi svetovni vojni kaže predvsem kot pripovedna proza tradicionalnega ali socialnega realizma, pozneje pa se v njej izražata eksistencializem in modernizem.

- Predvojna generacija pisateljev, ki so delovali že pred drugo svetovno vojno, je ustvarjala pripovedništvo različnih smeri v razponu od socialnega realizma do eksistencializma in modernizma. Vanjo prištevamo Miška Kranjca, Cirila Kosmača, Antona Ingoliča, Ivana Potrča...

- Prvo povojno generacijo sestavljata dve skupini. V prvo, rojeni okrog leta 1920, spadata Beno Zupančič in Andrej Hieng, v drugo, rojeno okrog leta 1930, pa Lojz Kovačič, Dominik Smole, Pavle Zidar in Peter Božič.

- Druga povojna generacija se je uveljavila v šestdesetih in sedemdesetih letih, vanjo pa spadajo pisatelji rojeni sredi tridesetih let in okrog leta 1940. Najpomembnejši predstavnik te generacije je Rudi Šeligo.

- Tretja povojna generacija pisateljev rojenih okrog leta 1950, je nastopila po letu 1970. Njen glavni predstavnik je bil Drago Jančar

Dramatika: je bila v prvih letih po vojni, tako kot lirika in epika, socialno- realistična, v petdesetih letih sta se v njej kazala eksistencializem in modernizem, v šestdesetih se je razmahnila dramatika absurda, okrog osemdesetih let pa so bili značilni pojavi postmodernizma. Tudi v dramatikah je ustvarjalo več generacij:

- Predvojna generacija: je ostajala zvesta socialnemu realizmu (Matej Bor, Ivan Potrč).

- Prva povojna generacija: je uveljavljala modernizem in dramatiko absurda, značilen pojav pa je bila tudi **poetična drama** s prvimi modernizma (Dominik Smole, Peter Božič, Dane Zajc, Gregor Strniša).

- Druga povojna generacija: je nadaljevala izročilo absurdne dramatike, v katero je vnašala močne prvine groteske, njen značilen predstavnik pa je Dušan Jovanovič.

- Tretja povojna generacija: rojena okrog leta 1950, izhaja iz eksistencializma, modernizma in absurdne dramatike, značilen pa je zanjo Postmodernizem. Najpomembnejši predstavnik te generacije je, tako kot v pripovedni prozi, Drago Jančar.

SODOBNA POEZIJA po letu 1950

1945-1950 → t.i. lopatarska/graditeljska poezija:

- Tradicionalna
- Neosebna
- Povojna obnova domovine / ideologija
- Realistična

1953, knjiga **PESMI ŠTIRIH**

Janez Menart, Ciril Zlobec, Tone Pavček, Kajetan Kovič

INTIMIZEM → slovenska nova romantika

Poudarjena je človekova notranjost, subjektivnost, intima, liričnost, preprostost – priljubljenost, izpovednost, vera v smisel, lepoto, dobroto, nežnost/subtilnost, melanholičnost

JANEZ MENART 1929-2004

Croquis

- Likovna pesem
- Naslov = skica (kroki) → trenutnost, hip, obris, iluzije,..
- TEMA: bivanjska, hrepenenje po sreči (podobe doma, ženske..)
- SPOROČILO: iluzornost sreče, pustost realnosti
- Blagoironična, humorna perspektiva, otožnost
- Preprost, razumljiv jezik, brez metafor, rime, realističen
- Pesem je moderna v vsebini (poudarek na človekovi intimi)

Pesnik svoje pusto, prazno življenje preživlja v kavarni in si v mislih riše idealen svet. Te misli upodobi na prazni mizi iz lužice konjaka, ki je ušel, se zliil iz kozarca. Ko natakar pobriše to skico, naroči še en konjak, s katerim bo zopet napolnil prazno mizo.

Celuloidni pajac

- Sentimentalnost izražena na igriv, zabaven način

- TEMA: bivanjska, pesimizem, brezciljnost

Položaj pajaca je khrek in neizbežen. Lutke so v notranjosti prazne, čeprav njihova zunanost govori drugače

CIRIL ZLOBEC (1925)

Pobeglo otroštvo

- TEMA: otroštvo kot del življenja, ki je brezskrben, vesel, srečen,..
- SPOROČILO: lirski subjekt je odrasel, želi si biti 'otrok', ve da to ni možni in da bi bil to le beg pred realnostjo
- Pesniške podobe: krvava kolena, cvetela bi z drugimi rožami
- PERSPEKTIVA: resna (razmišlja o lastnostih, kvalitetah iz otroštva)
- LIRSKI SUBJEKT: 1. os.
- Modernejša, sodobnejša oblika
- Svobodni verz

KAJETAN KOVIČ 1931

Južni otok

- Zbirka Labrador, 1976
- MOTIVI: otok, morje, horizont,..
- TEMA: bivanjska (cikel življenja)
- SPOROČILO: če nečesa v nekem trenutku ne vidiš, še ne pomeni da ne obstaja
- LIRSKI SUBJEKT: 3., izražanje preko podob
- OBLIKA: rima, kitice, poševni tisk, urejena, skoraj tradicionalna

Psalm

- Težnja po naravnem, z razumom neobremenjenem bivanju

Pesnik zavida živalim, ker jih v življenju ne vodi in ne ovira razum, niti ne zlo ali dobro, ravna se le po nagonih. Svet zaznavajo s čuti, ne z razumom, ko človeka postavlja v neizbežen položaj razmišljanja o svojem bivanju.

DANE ZAJC 1929-2005

Veliki črni bik

- TEMA: nova tema, prelom z intimizmom, eksistencializem, samota, absurd

- SPROČILO: brezupje
- Zajc se izraža preko podob, ni osebnoizpoveden – prekine z romantično izpovednostjo. Novi ekspresionist
- OBLIKA: modernistična, svoboden verz & kitice
- Grotesknost, popačenost, simbolične barve, estetika grdega, intenzivno ponavljanje, paralelizem
- Bik je prisposoba za človeka, sonce pa za svet, življenje
- Po nekaterih interpretacijah naj bi bila pesem kritka nekega politika

Črni deček

- TEMA: ekistencializem, bivanjska, samota
- SPOROČILO: nujnost upanja, čeprav ga življenje razblinja
- Deček je v puščavi, simbol neskončnosti – samote. Deček je krhek, sam, občutljiv, majhen

GREGOR STRNIŠA 1930-1987

Večerna pravljica

- Pesem opisuje večer/noč kot nezaveščeni del človeka/sveta
- SPOROČILO: ljudje so v odnosu do nezavednega, sanjskega, nemočni (*kot miši proti mačkam*)
- Življenje pripisuje vsemu (tudi neživi naravi), ljudi je strah nepoznanega
- OBLIKA: tradicionalna, asonanca (ujemanje samoglasnikov)
- VSEBINA: neklasična

Strniša je neoseben, izraža se preko simbolov in nadrealnih podob (trascendencia → bolj resnična zavest)

Cikel pesmi Vrba

- IDEJA: nesmrtnost, večnost, večna ljubezen
- Bit je neuničljiva
- Animizem (vse stvari imajo dušo)
- Zlo = zavračanje transcendence
- Umetnost je tista ki omogoča transcendenco

TOMAŽ ŠALAMUN (1941)

Ludizem → igra, v kateri se naključno stikajo fragmenti

Lingvizem → parodična raziskava jezika

Reizem → razdrt sredični položaj človeka, samozadostnost stvari (reči)

Stvari (zbirka Poker*)

- Skranji modernizem; brez ločil, brez velikih začetnic, svobodni verzi..
- Opis toka zavesti, pesniške podobe, svobodne asociacije, perspektiva je ironična, naslov je nepoetičen

* pesniška zbirka Poker, 1966. Ironične, parodične, kritične pesmi, ki razgrajujejo tradicionalno pojmovanje erotične ljubezni, narave, morale, političnih idej in umetnostnih idealov, sistemov za omejevanje posameznikove svobode in sreče, skrajni relativizem, najobsežnejši slovar pesniškega jezika (tuji jezik, sleng..), svobodni verzi, likovni elementi, svoboda v imaginarnem svetu

***Gobice**

***Mrk**

Lojze Krakar 1926-1995

Med iskalci biserov

Cikel pesmi:

- Problematizirana bivanjska tematika, osredotočena na iskanje vrednot
- Intimizem
- Osebnoizpovedno in družbena tematika
- Tradicionalne oblike : svobodni verz

Tone Pavček (1928)

Še enkrat glagoli

- *Bivanjske teme...*

DRAMATIKA

Dominik Smole 1929-1992

Antigona

- *Poetična drama*
- *Ekistencialistične ideje posameznikove odgovornosti, upora, svobode*
- *Opozarja na etičnost, mir, spravo in ljubezen*
- *Motiv sprtih bratov ter Antigonine zahteve po častnem pokopu obeh je povezan s tragično vojno izkušnjo in razdeljenostjo slovencev med 2. sv. Vojno*
- *Parafraza (nova, drugačna predstavitev ali razlaga že znane teme) Ojdipovega mita in znane Sofoklejeve tragedije*

Drago Jančar (1948)

Veliki briljantni valček

- *Drama*
- *Absurdna, psihološka drama*
- *IDEJA: totalitarna oblast (volodja)*
- *Postmodernistična drama → mešanje fikcije in realnosti*
- *Sprtost med posameznikom, razumnikom in institucijami vladajoče, totalitarne družbe*